

כיבוש רצועת עזה - מדוע?

חלופת הכיבוש והחלת ממשל צבאי לעומת החלופות האחרות לסיום המלחמה

קובי מיכאל ויוסי קופרוסר | 28 ביולי, 2025 | גיליון 2020

במלחמה ברצועת עזה, ישראל ניצבת בפני הכרעה בין שלוש חלופות אסטרטגיות: המשך החתירה להסכם הפסקת אש לשחרור חלק מהחטופים תוך דבקות ביעד מיטוט חמאס ופירוקו מנשקו; הסכמה לסיום המלחמה על פי תנאי חמאס כדי להביא לשחרור כל החטופים; כיבוש הרצועה והחלת ממשל צבאי זמני, בתקווה שהמהלך יביא גם לשחרור החטופים. שלוש החלופות כרוכות במחירים משמעותיים לצד יתרונותיהן היחסיים, ואף לא אחת מהן מבטיחה את מימוש מטרות המלחמה במלואן. במאמר זה נבחן את משמעויותיו של כיבוש רצועת עזה והמענה שחלופה זו תציע למימוש מטרות המלחמה בהשוואה לשתי החלופות האחרות.

תמונת המצב

ישראל נתונה זה קרוב לשנתיים במלחמה ברצועת עזה ולמרות פגיעה קשה ביכולותיו של חמאס, טרם מומשו מטרות המלחמה. חמאס טרם חדל לתפקד – אזרחית וצבאית – כגורם השולט בחלקים ניכרים ברצועת עזה. אף שאין מדובר בחלקים נרחבים, משמעותם נגזרת מסמליותם ומהיותם מרכזי כובד של הארגון ומריכוז אוכלוסייה רבה בהם. כך למשל הארגון שולט במרחב העיר עזה, במערב ח'אן יונס, במחנות המרכז ובאזור המוואסי, שם מרוכזת כמחצית מאוכלוסיית הרצועה. בנוסף, חמאס משתלט על מרבית הסיוע ההומניטרי המוכנס לצפון הרצועה. מבחינת יכולותיו הצבאיות, הארגון הסתגל למציאות החדשה ופועל במתווה של לוחמת טרור וגרילה, תוך שיקום חלקי של יכולותיו ועיבוי שורותיו במגויסים צעירים חדשים. אלו אמנם אינם מאומנים ומיומנים דיים, אך משמשים אותו הן כ"בשר תותחים" במלחמת הגרילה נגד כוחות צה"ל, שמצליחה לפגוע לעתים בכוחות צה"ל ולגרום אבדות, והן במשימות שיטור ואכיפת חוק וסדר בשטחים שבשליטתו. מאמצי חמאס לשימור היכולת ולשיקומה נועדים לשוב ולאיים על ישראל, שהחתימה להשמדתה היא תכלית קיומו של הארגון.

גם יכולותיו האזרחיות לא פורקו. בצפון הרצועה הוא ממשיך לכפות את מרותו על האוכלוסייה ובכלל זה לבצע הוצאות להורג של חשודים בשיתוף פעולה עם ישראל או של בוזזי סיוע הומניטרי. הוא עדיין שולט במערכות מוניציפאליות (גם אם באמצעות ועדות חירום שהחליפו את העיריות), מנהל את כלכלת האזורים שבשליטתו ובכלל זה גובה מיסים, וכן משמר את אחיזתו ואת השפעתו על מתקני סיוע הומניטרי ומחסות, בעיקר של אונר"א, שבהם שוהים עקורים. בדרום הרצועה ובמוואסי חמאס מתפקד כך בחלק מהמרחבים, בעוד שבאחרים

שלטונו התערער, בעיקר בשל אובדן השליטה בחלוקת הסיוע ופעילותה של מליציית אבו שבאב, המתאפשרים הודות לשליטת צה"ל ברוב המרחב שבין ח'אן יונס (ציר מורג) לרפיח. באזורים אלה, חמאס חותר לשבש את פעילות מרכזי חלוקת המזון של ארגון ה-GHF (Gaza Humanitarian Foundation) באמצעות [איום על האזרחים ומניעת הגעתם למרכזי החלוקה](#), גם בירי, ומנסה לפגוע בהתארגנויות מקומיות הזוכות לגיבוי מצד ישראל.

ישראל טרם השיגה גם את היעד של יצירת התנאים לשחרור כל החטופים. למרות הצלחות ישראליות לאחרונה בחילוץ גופות של חטופים, חמאס ממשיך לשמור בשבי 20 חטופים חיים ו-30 חללים. ייתכן שלחלק מהחללים הוא יתקשה להגיע, בין אם הוחזקו, נרצחו ונקברו על ידי ארגונים אחרים ובין שאלו שקברו את הגופות אינם בין החיים ושינוי התכסית כתוצאה מההרס הרב אינם מאפשרים את איתור הגופות.

במקביל ממשיך חמאס במאמצי עיצוב תודעתי, הן בזירה הבינלאומית ומול התקשורת הבינלאומית והן מול החברה הישראלית. במבחן התוצאה - הישגיו מרשימים. הנראטיב החמאסי בנוגע למספר הנפגעים מקרב אוכלוסיית עזה ובתוך כך הגדרת כל הנפגעים כאזרחים, האשמת ישראל ברצח עם, הרעבה וביצוע פשעי מלחמה, וכל אלו תוך העלמת חלקו ואחריותו לעצם פרוץ המלחמה והימשכותה, בדגש על השימוש באזרחים כמגן אנושי ובמתקנים אזרחיים והומניטריים לצורכי טרור. נראטיב זה מופץ בתקשורת הבינלאומית ועל ידי ארגוני סיוע בינלאומיים, מאומץ על ידי מנהיגים פוליטיים ומוביל אותם, בלחץ התקשורת, האליטות האינטלקטואליות והבייס הפוליטי שלהם, המושפע על ידי הברית "הירוקה-אדומה", לבטא עמדות ביקורתיות מאוד כלפי ישראל - עד כדי אימים בחרמות ובסנקציות. הנהגת חמאס ברצועת עזה ומחוצה לה ערה לשיח הציבורי בישראל, למחאה נגד הממשלה וללחץ המופעל עליה להביא להשבת החטופים ולסיים את המלחמה, כמו גם למשבר הפוליטי המתמשך ולא-היציבות של המערכת הפוליטית בישראל.

זאת ועוד, מבחינת חמאס, המוטיבציה של נשיא ארצות הברית דונלד טראמפ וממשלו להגיע להישג בדמות הפסקת המלחמה ושחרור החטופים היא מנוף לחץ פוטנציאלי על ישראל לגלות גמישות ולהסכים לווייתורים במשא ומתן. ראייה זו של פני הדברים מובילה את הנהגת הארגון להתעקש על עמדותיו במשא ומתן על עסקת חטופים ועל עתיד המלחמה והרצועה, תוך מינוף מרבי של נכס החטופים שברשותו. אלא שישראל מצידה מתעקשת לא לסיים את המלחמה ללא החזרת כל החטופים, פירוק מוחלט של חמאס כישות צבאית ואזרחית מאורגנת, שינוי המציאות הביטחונית ברצועת עזה בכך שיוסר כל איום מהותי על ישראל וכן לשמר בידה את חופש הפעולה המבצעי ל"כיסוח הדשא" כל אימת שיהיה בכך צורך, בדומה למודל הפעולה ביהודה ושומרון.

יוזכר, כי העמידה האיתנה - הצמודה, היא מבחינת הנהגת חמאס ערך עליון, בעל משמעות דתית מעבר למשמעות הלאומית, והנהגת הארגון מאמינה שבעצם הישרדותו כגורם החמוש העיקרי בעזה, ואפילו הוא מוחלש ופגוע, ימומש הניצחון על ישראל והיא תוכל לטעון שמתקפת

ה-7 באוקטובר הייתה מהלך מוצדק' שקידם את חזון השמדת ישראל שלב ומשמעותי תוך החזרת הסוגייה הפלסטינית למרכז סדר היום האזורי והבינלאומי ושיבוש תהליך הנורמליזציה בין ישראל למדינות ערב. בראייתה של הנהגת הארגון, הצדקת מתקפת ה-7 באוקטובר וההישרדות כארגון חמוש בעזה הם עקרונות קיומיים, שקשה מאד להתפשר עליהם, ותחושת ההישג והניצחון שיושגו אם יצליח הארגון להשיגם תעודד לא רק את חמאס להתעצם מחדש, אלא את ציר ההתנגדות, שבהובלת איראן, כולו.

משמעות תמונת המצב במבחן האינטרס הביטחוני הישראלי

הדרך למנוע התעצמות מחודשת של חמאס היא פירוקו המוחלט כגורם השולט אפקטיבית ברצועת עזה – קרי כישות צבאית ושלטונית מאורגנת. יודגש כי ההסכמות לכאורה של הנהגת חמאס לוותר על השליטה האזרחית ברצועה ולהעבירה לידי הרשות הפלסטינית או ועדת טכנוקרטים, אינה אלא אחיזת עיניים כל עוד מסרב הארגון להתפרק מנשקו. כל עוד חמאס ימשיך לשמור על יכולותיו הצבאיות, ואפילו תהיינה מוגבלות מאוד בעקבות המלחמה, הוא יפעל במשנה מרץ ובתמיכה איראנית להתארגנות והתעצמות צבאית מחדש, והכול - בחסות תהליך שיקום וחופש הפעולה שיהיה לו, ובכלל זה גם שליטה אפקטיבית על כל חלופה שלטונית אזרחית שתכונן ברצועה.

דוגמה לכך היא חיסולם ב-12 ביולי 2025 של שישה בכירי חמאס והגיהאד האסלאמי שעסקו בשיקום יכולות צבאיות, שהן הרבה מעבר לאלה הנדרשות ללחימת גרילה. השישה הם אחרונים בשורת [חיסולים נוספים](#) של דומים להם, שבוצעו במהלך אותו חודש. ארגון ששם פניו להסכם הפסקת אש וסיום המלחמה, אינו משקיע מאמץ בשיקום יכולות צבאיות משמעותיות ולפיכך, סביר יהיה להניח שגם אינו מתכוון לוותר על היכולות האלו בהמשך. העובדה שמלחמה קשה ונוכחות ופעילות עצימה של צה"ל אינן מסיטות את הנהגת חמאס ממאמצים אלו, מלמדת על איך ובאיזה היקף יפעל הארגון שלא בצל מלחמה ובהיעדר נוכחות של צה"ל במרחב.

מהות פירוק חמאס

פירוק מוחלט של חמאס כגורם שלטוני אפקטיבי, אין פירושו חיסול אחרון מנהיגי הארגון ואחרון אנשיו, והשמדת אחרונת הרקטות. גם לא חיסול האידיאולוגיה של חמאס או עקירתה מלבבות הפלסטינים וממוחם. פירוק מוחלט פירושו חיסול היכולת של חמאס לפעול באופן מאורגן מבחינה צבאית ושלטונית, ובכלל זה שלילת יכולתו לאכוף חוק וסדר, להפעיל את הרשויות המוניציפליות ואת המנגנונים המדינתיים ברצועת עזה – משרדי ממשלה, לשלוח בהספקת סיוע הומניטרי לאוכלוסייה, לגבות מיסים ולנהל את הכלכלה המקומית, גם אם היא מוגבלת בהיקפה, להטיל מורא ופחד על תושבי הרצועה ולהנחות את התנהלותם היומיומית.

אשר ליכולות הצבאיות של הארגון, בשלב זה של המלחמה הוא נותר עם שתי מסגרות חטיבתיות - חטיבת עזה וחטיבת ח'אן יונס - שגם אם אינן מתפקדות באופן מלא, מפקדיהן

עדיין פועלים והמסגרות הצבאיות נשמרות. נראה שחמאס מצליח לגייס צעירים רבים, לציידם באמל"ח ולשבצם בשאריות המסגרות הצבאיות ובלוחמת הטרור והגרילה. בנוסף, חמאס מצליח לשקם את יכולת הייצור העצמית, הנשענת בעיקר על שימוש בנפלי פצצות של צה"ל ובמתקני ייצור ומוקדי ידע שלא נפגעו.

ללא פירוק חמאס כגורם השולט אפקטיבית ברצועת עזה, ואפילו מוחלש, לא תתאפשר צמיחת אלטרנטיבה שלטונית אזרחית כלשהי ולא ניתן יהיה להתחיל תהליך שיקום באזור. כמו כן לא ניתן יהיה לעצב מציאות ביטחונית משופרת ברצועת עזה ובסביבתה, ולשלול את ההיתכנות לאיום פשיטה לתוך ישראל, ירי רקטות ושיבוש חיי השגרה של תושבי מערב הנגב ושאר אזרחי ישראל. משום כך יהיה קשה גם לשכנע את תושבי עוטף עזה כי ביכולתם לשוב לבתיהם או להמשיך ולהתגורר בהם בבטחה.

החלופות העומדות בפני ישראל – מהות, יתרונות וחסרונות

בפועל, ישראל ניצבת בפני הכרעה בין שלוש חלופות אסטרטגיות, שכולן כרוכות במחירים משמעותיים בצד יתרונותיהן, ואף לא אחת מהן מבטיחה את השגת יעדי המלחמה במלואם:

א. העצמת המדיניות הנוכחית – הגברת הלחץ הצבאי על חמאס כדי לשכנעו לקבל את מתווה הפסקת האש שמציעות המתווכות ואותו קיבלה ישראל. זאת, תוך המשך הניסיון לכרסם במקורותיו הכספיים ובשליטתו באוכלוסייה על ידי הנעת האוכלוסייה לדרום הרצועה ("העיר ההומניטרית", כשם קוד לאזור מחסה נרחב בדרום הרצועה, בכפוף להוראות הדין הבינלאומי), קידום הניסיונות לשלוט בחלוקת הסיוע לאוכלוסייה על בסיס מרכזי החלוקה (ה- Gaza GHF-Humanitarian Foundation) ולאפשר להתארגנויות מקומיות (דוגמת המיליציה של אבו שבאב במזרח רפיח) להחליף את חמאס כגורם האחראי באזורים מוגדרים.

הבעיה היא, שלא ברור האם הלחץ הגובר אכן יניע את חמאס להשלים עם דרישות ישראל במסגרת מתווה ויטקוף המשופר, קרי עסקה לשחרור כמחצית החטופים תמורת מחויבות ישראלית להפסקת אש של כחודשיים, נסיגה מצפון הרצועה, שחרור מחבלים רבים ו"כבדים" מבתי הכלא וניהול משא ומתן רציני על סיום המלחמה - אשר הפסקת האש תתארך כל עוד הוא יימשך ובמסגרתו תדרוש ישראל שחמאס יתפרק מנשקו ומנהיגיו ייצאו מהרצועה.

במקביל נמשכת השחיקה בתמיכה הבינלאומית בישראל, כולל מצד ארצות הברית, והמלחמה כרוכה באבדות בקרב כוחות צה"ל.

אם ניתן לפרק את חמאס מנשקו ומיכולותיו באמצעות הסכם, הרי שזו בהחלט החלופה המועדפת, שתוכל להביא הן להחזרת החטופים והן לסיום המלחמה. ההערכה שהסכם כזה אפשרי כיום יותר מאשר בעבר מתבססת על ההנחה שהמכות הקשות שספג הארגון וממשיך לספוג, וכן סימנים לכרסום בשליטתו באוכלוסייה, היחלשות הציור האיראני והנזק שנגרם לאוכלוסייה ולתשתיות בעזה, יובילו אותו להשלים עם התנאים שדורשות ישראל וארצות הברית לשחרור חטופים ובהמשך לסיום המלחמה.

אך אם חמאס יעמוד בסירובו לקבל עסקה זו, אזי הכוונה היא שהלחץ הגובר יביא בסופו של דבר למיטוט יכולותיו הצבאיות והשלטוניות, כהגדרת יעדי המלחמה, בלי להגביר במידה ניכרת את הסכנה לחיי החטופים החיים ואולי אף להביא לשחרור חלקם שלא באמצעות משא ומתן ובלי שישראל תשתלט על אוכלוסיית הרצועה ותכונן ממשל צבאי.

ב. הסכם על בסיס קבלת תנאי חמאס לשחרור כל החטופים, קרי סיום המלחמה והותרת חמאס ככוח הצבאי העיקרי ברצועה, נסיגה ישראלית מלאה מהרצועה ושחרור מחבלים רבים נוספים מבתי הכלא בישראל. חלופה זו זוכה לתמיכה מצד רבות ממשפחות החטופים ומצד חלק מהציבור והמערכת הפוליטית בישראל.

מצדדי חלופה זו מדגישים יתרונות הגלומים בה, ובראשם שחרור החטופים, כביטוי של ערבות הדדית ושל מחויבות המדינה לאזרחיה, וסיום המלחמה כנתיב להפסקת תשלום המחיר בפגיעה בחיי חיילים, בעייפות הצבא והציבור מהמערכה המתמשכת, בנטל הכלכלי הנגזר מעלויות המלחמה הישירות והעקיפות (גיוס המילואים הממושך, צמצום הפעילות האזרחית, שיתוק נמל אילת), בפגיעה המעמיקה והמתמשכת בדימוי ישראל בעולם ובפגיעה הבלתי מתחייבת בהיקפה, בראייתם, בתשתיות ברצועת עזה ובתושביה.

אומנם הם מכירים בכך שחלופה זו לא תשיג את שאר יעדי המלחמה, אך לטענתם די בנזק שכבר נגרם לארגון ובמדיניות ביטחונית נחושה של ישראל - במרכזה אכיפה וחופש פעולה מבצעי לסיכול איומים ולמניעת בניית כוחו של חמאס מחדש - כדי למנוע, בסבירות גבוהה, אירוע דומה לזה של ה-7 באוקטובר. בנוסף, לדעתם ניתן להכניס לעזה גוף שיחליף את חמאס בכל הקשור לשליטה האזרחית (שיורכב מגורמים ערביים, פלסטיניים ובינלאומיים) ולהתנות את שיקום הרצועה, (בהנחה שרעיון "ההגירה מרצון" ייושם לכל היותר באופן מוגבל), בהימנעות הפלסטינים מפעולה צבאית בעתיד.

ניתוח תמונת המצב בלחימה, לצד הניסיון מחודשי מלחמה ומשא ומתן וכן היכרות מוקדמת עם הארגון, דרכו האידיאולוגית ומאמצי השיקום של יכולותיו הצבאיות המשמעותיות וההרסניות, מלמדים שהציפייה להסכם שכזה ולשינוי כה מהותי בעמדת חמאס היא אופטימית מדי.

האופטימיות הזו גם אינה עומדת במבחן עמדת קטר והתנהלותה. זו עדיין לא מפעילה את הלחץ המקסימלי על הנהגת חמאס והאינטרס המנחה אותה הוא להבטיח את שרידות הארגון כגורם משמעותי ברצועת עזה ובזירה הפלסטינית כולה. הנהגת חמאס, ששואבת עידוד מהתמיכה הקטרית, ממשיכה לדבוק בעמדות קשוחות במשא ומתן ולהיערך להישארות הארגון כגורם משפיע ברצועת עזה גם ביום שאחרי המלחמה.

אלא שגם בהינתן הסכם להשבת כל החטופים, לסיום המלחמה ולפירוק חמאס מנשקו, עדיין יוותר ספק רב בנוגע לנכונות חמאס להשיב את כל החטופים וליכולתו לעשות זאת. החטופים הם הנכס החשוב ביותר שבידי חמאס והם משמשים עבורו תעודת ביטוח לשרידות ולנטרול

יכולתה של ישראל לפעול צבאית במלוא העוצמה ובכל שטחי הרצועה בשל חשש לפגיעה בהם. לכן קיים חשש שחמאס לא ימהר לשחרר את כולם. ובכל מקרה, הארגון ידרוש ערבויות אמריקאיות כתנאי למילוי דרישה זו. וגם אם חמאס יענה לדרישה - ספק אם יוכל לממשה: יתכן שלא כל החטופים במיוחד החללים, נמצאים ברשותו ולכן לא יוכל להגיע לכולם. (כך למשל דיווח הגיהאד האסלאמי ב-22 ביולי 2025 [שאיבד את הקשר עם אחד החטופים](#)).

בנוסף, אין בחלופה זו מענה לטענה שהמציאות החדשה תוצג על ידי חמאס כהישג וכהוכחה לצדקת ההחלטה לצאת למתקפת ה-7 באוקטובר ולעידודו להתעצם צבאית מחדש לצורך מימוש 7 באוקטובר נוסף, ברוח הצהרות והתחייבויות מנהיגיו והלכי הרוח בקרב חלק גדול מהציבור הפלסטיני, המשך הדבקות של הציבור הפלסטיני בנראטיב המאבק בישראל שבאה לידי ביטוי מובהק [בסקרים שערך מכון PSR בראשות ד"ר חיליל שקאקי](#) מאז ה-7 באוקטובר 2023. ממצאי הסקרים מלמדים כי רוב הציבור הפלסטיני תומך במאבק המזוין כדרך הפעולה הנבחרת, רוב הציבור הפלסטיני תומך בהמשך הפיגועים נגד ישראלים ורוב עצום של הציבור הפלסטיני מתנגד להתפרקות חמאס מנשקו גם עבור סיום המלחמה.

אלא שההתמודדות עם הסכנה אמורה להתבסס בראייתם של המצדדים בחלופה זו על חיזוק ההיערכות הצבאית מסביב לרצועת עזה, תוך הקפדה להימנע מהטעויות שהובילו ל-7 באוקטובר. ואם ההרתעה לא תניב את התוצאה המבוקשת, קרי מניעה, ניתן יהיה לצאת שוב למערכה נגד חמאס ברצועת עזה, הפעם - כך יש לקוות - בלי שחמאס יחזיק בידיו חטופים ישראלים.

נראה שהמצדדים בחלופה זו מקלים במשמעותן של המגבלות שיושגו על ישראל בהינתן לשיטתה צורך והצדקה לחידוש המלחמה הן בשל נוכחות כוח משימה בין-ערבי, שייתכן שיהיה מגובה על ידי כוח בינלאומי, והן בשל הערבויות שספק הממשל האמריקאי, כשנשיא ארצות הברית רואה בסיום המלחמה תנאי לקידום עיצובה של ארכיטקטורה אזורית חדשה.

זאת ועוד, ההשוואה למדיניות האכיפה של ישראל בלבנון לאחר החתימה על הסכם הפסקת האש בנובמבר 2024 היא שגויה מהטעמים הבאים: חזבאללה אינו הריבון בלבנון בעוד חמאס הוא השליט האפקטיבי ברצועה מאז השתלטותו עליה; מטרת המלחמה בהתייחס לחזבאללה לא הייתה להביא למיטוטו אלא רק לפגוע משמעותית ביכולותיו הצבאיות, וזאת להבדיל ממטרת המלחמה מול חמאס, שהייתה ועודנה פירוקו כישות צבאית ואזרחית מאורגנת וסילוקו מהשלטון; בנוסף, ההסכם נחתם בין ישראל לבין ממשלת לבנון וזו פועלת, בגיבוי אמריקאי וצרפתי לפירוק חזבאללה מנשקו ולהחלשתו כגורם פוליטי בלבנון; כמו כן לישראל הסכם צד עם האמריקאים, המאפשר לה לפעול לסיכול ניסיונות שיקום והתעצמות של חזבאללה ולהגיב להפרות בכל מקרה בו ממשלת לבנון או צבא לבנון אינם פועלים או אינם מצליחים לעשות כן. לעומת זאת, במקרה של הסכם עם חמאס, לא סביר להניח שארצות הברית תוכל לספק לחמאס ערבויות לא-חידוש המלחמה במקביל להסכם צד עם ישראל, שיתיר לה לפעול נגד חמאס. לכן, יש להניח שחמאס ידחה על הסף אפשרות כזו.

ג. השתלטות מלאה על רצועת עזה והחלת ממשל צבאי זמני – בהנחה שחלופה א' לא תניב את הפירות המיוחלים וחמאס לא יוותר במסגרת העסקאות לשחרור החטופים וסיום המלחמה על השליטה הצבאית, ובפועל גם לא על השליטה האזרחית בשטח, ממליצים תומכי גישה זו לכפות על רצועת עזה את תנאיה של ישראל באמצעות כיבוש והקמת ממשל צבאי שיטפל בצורכי האוכלוסייה במשך תקופת ביניים קצרה, המוערכת בכשנתיים. זאת בהנחה שישראל תצליח לשכנע את שותפותיה האזוריות בדבר היעדר כל תביעה טריטוריאלית מצידה ברצועת עזה ובנכונותה לתמוך בחלופה שלטונית אזרחית ובקידום תהליך שיקום ברצועה, וכן תרתום אותן למתן הסיוע והתמיכה הנדרשים.

החלופות השלטוניות שתוצענה צריכות להיות מקובלות על ישראל. ייתכן מנעד רחב של חלופות, ובכללן גם כאלה שלא יישענו בהכרח על גוף שלטוני אחד בכל הרצועה, שכן יתכן גם פתרון מקומי ייחודי בכל תא שטח או שילוב בין פתרון מקומי למבנה פדרטיבי של רצועת עזה כמרחב גיאוגרפי ופוליטי אחד, ואולי גם יצירת התנאים למימוש תכנית טראמפ ל"הגירה מרצון" של פלסטינים מהרצועה, גם אם חלקית.

חלופת הכיבוש והחלת ממשל צבאי אינן בחזקת מילים נרדפות להמשך המלחמה. ההיפך הוא נכון. כיבוש רצועת עזה והחלת ממשל צבאי זמני הם אקט סיום המלחמה ומעבר לשלב ביסוס החלופה השלטונית לחמאס ויצירת תנאים לתחילת תהליך שיקום הרצועה. סיום המלחמה הנוכחית אין פירושו סיום המאבק בטרור והמאמץ הקבוע והשיטתי למניעת התפתחותן של תשתיות טרור בשטח רצועת עזה, אלא מדובר במלחמה אחרת ובמציאות אחרת, הדומה במאפייניה למציאות המוכרת ביהודה ושומרון.

יודגש כי אין משמעות אסטרטגית לכיבוש הרצועה ללא החלת ממשל צבאי, שתכליתו כפולה: למנוע מחמאס כל יכולת להשתקם כשליט האפקטיבי ברצועה ולנתק את חמאס מהאוכלוסייה האזרחית, שהיא מקור עוצמתו מעצם האחריות להספקת הסיוע ההומניטרי. כל זאת, כדי לשכנע את האוכלוסייה כי חמאס לא ישוב לשלטון ובכך להכשיר את הקרקע לצמיחה של גורמים שיהיו מוכנים לקחת על עצמם את ניהול החיים ברצועה. את הממשל הצבאי חשוב לעצב, ומראש, כממשל צבאי זמני מכוח הדין הבינלאומי, שתפקידו מצומצם ומתכנס לחובות המושתות עליו על ידי הדין הבינלאומי תוך התייחסות ברורה לביסוס השליטה האפקטיבית בשטח, כלומר: הפעלת פונקציות שלטוניות מסוימות:

להבנתנו, הדין הבינלאומי (סעיף 55 של החוק) מחייב את הממשל הצבאי לספק מים, מזון, תרופות ומחסה ולהבטיח את תנאי המחיה של האוכלוסייה המקומית באופן שאינו פחות מהתנאים שהיו עד הכיבוש, ואוסר עליו להשתמש במשאבים ובתשתיות קיימות לצרכיו הצבאיים, אלא בנסיבות מיוחדות. הכרזה ישראלית ברורה בדבר זמניות הממשל הצבאי תשלים הכרזה הכרחית בדבר היעדר תביעות טריטוריאליות או כוונה לחידוש ההתיישבות היהודית ברצועת עזה. בנוסף, ישראל צריכה להדגיש את שתי התכליות של הממשל הצבאי – מניעת

חמאס מלהשתקם כשליט אפקטיבי והכשרת התנאים לחלופה שלטונית ולתחילת תהליך השיקום.

יש להניח, גם בהסתמך על [התבטאויות](#) של מנהיגי חמאס, כי השערת המוצא של חמאס בצאתו למתקפת ה-7 באוקטובר הייתה שישראל תגיב בעוצמה רבה והוא נערך להגנה באמצעות היטמעות באוכלוסייה ובמתקנים אזרחיים והקמת מערך תת קרקעי נרחב, שיאפשר לו לנהל מערכת גרילה מתמשכת ולפגוע בלגיטימציה של פעולת ישראל על ידי הצגתה כמבצעת פשעי מלחמה. עם זאת, חמאס הניח שישראל תימנע מלהשתלט על הרצועה כולה בשל המחירים הכרוכים בכך מבחינתה (אלי ליברמן, [במאמר שדן](#) בסיבות לכישלון ההתרעה ב-7 באוקטובר, מציג הסבר דומה להתייחסותם של סינואר ואחרים בחמאס לתגובה הישראלית הצפויה), התממשות הנחה זו, שנזמקה גם בסכנה לחטופים, שימשה מעין רשת ביטחון עבור חמאס, שהבטיחה לאורך המלחמה שעצם שליטתו בשטח ובאוכלוסייה, מוחלש ופגוע ככל שיהיה, אינה בסכנה. החטופים, שהיו אמורים להיות מנוף לקידום מכלול היעדים של חמאס, משמשים גם כלי להרתעת ישראל מכיבוש הרצועה וסילוק חמאס מהשלטון בכוח.

יתרונותיה של חלופה זו ברורים – היא היחידה העשויה לאפשר, לפחות זמנית, את השגת מטרות המלחמה מול חמאס – מיטוט היכולות הצבאיות והשלטוניות של חמאס באופן ישיר, וכנגזרת מכך הסרת איום הטרור מרצועת עזה לעבר שטח ישראל ויצירת התנאים שיאפשרו את חזרת תושבי העוטף בבתחה לבתיהם. אשר ליצירת התנאים לשחרור כל החטופים, פעילות צה"ל בכיוון זה עלולה להיות כרוכה בפגיעה לא מכוונת בחטופים ובתמריץ לחמאס לפגוע בהם. מאידך גיסא, היא עשויה להביא את שאריות הנהגת חמאס להכרה בדבר היעדר תוחלת להמשך המלחמה והעדפתם את הישרדותם והבטחת סיכוי לשיקום הארגון מחוץ לשטח הרצועה. מוערך שחמאס יעשה כל מאמץ כדי לשמור את החטופים בחיים בשל היותם הנכס המשמעותי ביותר שבידיו. ולא מן הנמנע, שהשתלטות ישראל על הרצועה תביא פלסטינים שבידיהם מידע על החטופים להעז ולמסור מידע זה לישראל – צעד שהם נמנעים ממנו כל עוד לא שוכנעו שפעולותיה של ישראל ישללו מחמאס את השליטה באוכלוסייה.

מול היתרונות הברורים וסימני השאלה לגבי ההשלכות לגורל החטופים, ניצבים החסרונות של חלופת ההשתלטות על רצועת עזה. ראשית, גם אם מתנגדי חלופה זו מפרזים בתיאור העלויות הכספיות והצבאיות הכרוכות במימושה (בין היתר נשמעו הערכות כי מדובר ב-40 מיליארד שקל בשנה, בעוד שבפועל מדובר ככל הנראה בסכום קטן בהרבה ובארבע אוגדות, כשבפועל ניתן, להערכתנו, לקיים את הממשל הצבאי בהיקף כוחות קטן משמעותית), ברור שמימוש חלופה זו יחייב השקעה כספית ניכרת לצד הקצאת מאמץ ומשאבים צבאיים. הנטל על הצבא יהיה רב, שכן שליטה על האוכלוסייה החיה בצפיפות תחייב פריסת חיל מצב גדול לאורך זמן, גם אם פחות מארבע אוגדות. להערכתנו, יידרשו שתי אוגדות למימוש השליטה בשטח.

מעבר לכך, השתלטות על השטח תזין את המשך הפגיעה בדימוי של ישראל בקהילה הבינלאומית, אלא אם ישראל תשכיל להגיע להבנות ולהסכמות עם שותפותיה הערביות ולבסס גיבוי אמריקאי למהלך. בנוסף, השתלטות על הרצועה עלולה להגביר אי-הסכמות מבית, ולא ברור כמה קצר יהיה משך הזמן שיידרש למציאת חלופה ראויה לשלטון הצבאי. כשבכל מקרה האחריות לסיכול התארגנויות טרור תישאר בידי ישראל.

משמעות הבחירה בין החלופות

הבחירה בין שלוש החלופות – העצמת המלחמה, קבלת תנאי חמאס לשחרור החטופים והחלת ממשל צבאי על הרצועה (שיש להן גרסאות ביניים מגוונות) – איננה קלה. אף לא אחת מהן מבטיחה את השגת כל היעדים שהוצבו למלחמה וכל אחת מהן כרוכה במחירים לא מבוטלים. יתרונה לכאורה של החלופה הראשונה הוא, שהיא אמורה לאפשר את השגת היעדים בדירוג, תוך דחיית ההכרעה בין שתי החלופות האחרות, ומאפשרת שימור הסכמות עם הממשל האמריקאי, החיוניות גם בהקשר לשאר הגזרות בהן מתנהלת לחימה.

מצד שני, נוכח הקשיים המתמשכים בהגעה לעסקה והחשש שהיא לא תביא לשחרור כל החטופים אבל תנוצל על ידי חמאס להתאוששות ולבלימת השחיקה בשליטתו באוכלוסייה, הנתפסת בעיניו כסכנה עיקרית, גובר הצורך לוודא שהעסקה לא תאפשר זאת. בנוסף ובמקביל צריכה ישראל להגביר את הלחץ הישיר על חמאס גם על ידי קטר, שעדיין לא מפעילה את הלחץ המקסימלי על חמאס מכיוון שארצות הברית אינה דורשת ממנה לעשות כן, ולהיערך לבחירה בין החלופות האחרות, אם המגעים להשגת עסקה ייכשלו.

ההחלטה המתבקשת במקרה כזה היא להשלים את ההשתלטות על רצועת עזה ולכונן בה ממשל צבאי זמני. ייתכן שפעולות צה"ל ברצועת עזה והתנהלות הדרג המדיני בשבועות האחרונים מובילות לכיוון זה, אלא שנכון היה לחתור לכך כמימוש של החלטה מושכלת, המביאה בחשבון את מכלול ההשלכות והמשמעויות, בעיתוי ובתנאים הנוחים והמתאימים, ולא כתוצאה של חוסר החלטה ועקביות והתנהלות תגובתית בהתאם לנסיבות מצביות, כשהמחירים המצטברים מבית ומחוץ אך גדלים ומכבידים.

בפני ישראל עומדות שתי חלופות לאפשרות המוצעת. האחת היא השתלטות על שטח של כ-70% מרצועת עזה והקמת ממשל צבאי באותם שטחים, כאשר על יתרת השטח, בעיקר במרחב העיר עזה ומחנות המרכז, יוטל מצור מלא, לאחר שצה"ל יאפשר לאזרחים לצאת מהשטח דרך נקזים מבוקרים. את המצור ניתן ללוות בתהליכי כתישה צבאית, באופן שיוותר לאנשי חמאס באותם שטחים שתי אפשרויות בלבד: להיכנע או למות. השנייה היא כיבוש כל רצועת עזה והחלת ממשל צבאי על כל השטח במהלך אחד רציף. החלופה המדורגת מאפשרת זמן התארגנות והתאמות, וסביר שגם רמת שחיקה נמוכה יחסית של צה"ל, אך חסרונה הוא במשך ארוך יותר. בכל מקרה, את החלופה המועדפת יצטרך הדרג הצבאי להציג בפני הדרג המדיני וזה יצטרך לשקול את העדפותיו במבחן השיקולים הרחבים, שהם מעבר לשיקולים הצבאיים.

החלטה להשלים את ההשתלטות על רצועת עזה תשבור את ההיגיון המדריך את חמאס, שלפיו אין חשש שישראל תפעל כך. אם חמאס ותושבי הרצועה ישתכנעו שישראל הכריעה ללכת בדרך זו, יגברו מאד הסיכויים להגיע להסכם עם הארגון, בתנאים הקרובים הרבה יותר לתנאיה של ישראל ולשכנע חלק גדול יותר מהתושבים לשתף פעולה עם ישראל.

הערה לסיום: כל החלטה היא לגיטימית. בעלי הדעות השונות – כולם רוצים בטובתה של ישראל ועמדותיהם משקפות מערכות שיקולים ותובנות שונות לגבי המצב. בכל מקרה, במיוחד בשעת הכרעה הרת גורל זו, יש לנהל את השיח ההשוואתי בין החלופות בהתבסס על נתונים וניתוח מושכל ועל מקבלי ההחלטות לקבל את ההחלטות המתחייבות ולדבוק בהן, ובעיקר לא להיגרר לנסיבות שאפשר היה להגיע אליהן בכוונת מכון זה מכבר. ההמלצה הזו נכונה לכל החלטה שיקבל הדרג המדיני בהתאם לשיקוליו, ובלבד שיחליט.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט